

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор університету

Богдан БУЯК

27. 04. 2023 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДО АСПІРАНТУРИ
ПРИ ВСТУПІ НА НАВЧАННЯ**

**для здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 013 Початкова освіта**

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 та Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році» від 15. 03. 2023 року № 276 (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2023/umovi-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-2023-roku>), «Правил прийому до аспірантури та докторантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на 2023 рік» (<https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/pravila-vstupu-do-asp-ranturi.php>).

Програма з дисципліни «Педагогіка початкової освіти» є базовою з підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня спеціальності 013 Початкова освіта.

Програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 7 від 19 квітня 2023 р.).

Загальна характеристика програми вступного іспиту.

Програма вступного випробування включає:

1. Пояснювальну записку.
2. Критерії оцінювання знань вступника.
3. Зміст програми та перелік питань.
4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Пояснювальна записка

Метою вивчення програми є формування знань про основні концепції, парадигми, принципи, методики, технології початкової освіти і на їх основі формування здатності до створення освітньо-розвивального полісуб'єктного здоров'язбережувального середовища, реалізації змісту, форм, методів та технологій освітнього процесу школи першого ступеня відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Під час вивчення дисципліни значна увага приділяється оволодінню категоріально-понятійним апаратом та термінологією, необхідними для глибокого розуміння теоретико-методичних засад розвитку початкової освіти; аналізу нормативної бази функціонування початкових шкіл.

Під час підготовки до екзамену вступник повинен:

знати: основні принципи, парадигми, концепції загальної середньої та початкової освіти; її методологічну основу;

вимоги до змісту початкової освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти, Типових освітніх програм для початкової школи;

особливості освітнього процесу у малокомплектній школі сільської місцевості;

ключові компетентності та наскрізні вміння учнів молодшого шкільного віку;

форми організації навчання у початковій школі;

методи, технології початкової освіти та їх класифікації;

особливості виховання дітей з особливими освітніми потребами у початковій школі;

методи, класифікації методів науково-педагогічних досліджень проблем початкової освіти;

структуру, зміст, форми й методи початкової освіти у зарубіжних країнах.

вміти: здійснювати цілеутворення відповідно до змісту й форм початкової освіти;

реалізовувати діагностику освітніх досягнень учнів;

створювати здоров'язбережувальне середовище у початковій школі;

використовувати інноваційні методи й технології початкової освіти;

втілювати педагогіку партнерства з участю учнів, вчителів, батьків, суспільних інституцій;

обирати й застосовувати методи досліджень як засоби вивчення ефективності освітнього процесу у початковій школі.

формувати в учнів ключові компетентності для життя, зокрема вміння вчитися у початковій школі, наскрізні вміння та вибудовувати стратегії власного саморозвитку й самовдосконалення.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ ВСТУПНИКА.

Шкала оцінювання відповідей абітурієнтів на питання теоретичного та практичного змісту розміщується в діапазоні від 100 до 200 балів і розподіляється на п'ять рівнів:

- 1) високий,
- 2) достатній;
- 3) задовільний;
- 4) низький,
- 5) дуже низький.

Критерії оцінювання представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень	Бальна оцінка	Характеристика відповідей вступника	
		На запитання теоретичного змісту	На запитання практичного змісту
Високий	200 – 190	Абітурієнт дає повну та розгорнуту відповідь на питання білету, демонструє вільне володіння понятійним апаратом, повністю розкриває суть поставленого питання, добре орієнтується у міжпредметних зв'язках, наводить приклади.	Абітурієнт демонструє високі знання розуміння предмету, мети і завдань педагогіки початкової освіти, вміє здійснювати цілеутворення відповідно до змісту й форм початкової освіти; реалізовувати методи діагностики освітніх досягнень учнів; використовувати інноваційні методи й технології початкової освіти, обирати методи досліджень актуальних проблем поаткової школи, окреслює шляхи

			саморозвитку.
Достатній	189 – 175	У відповідях допускаються неточності або незначні помилки, проте абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, логічно обґрунтовує свої міркування.	Абітурієнт добре визначається з методами та прийомами дослідження проблем початкової освіти та діагностики освітніх досягнень учнів, наводить приклади з власної практичної діяльності, але припускає неточності у описанні процедури проведення дослідження, реалізації сучасних технологій початкової освіти, визначенні шляхів саморозвитку.
Задовільний	174 – 160	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, переважно відтворюють знання на рівні запам'ятовування. Знання з предмету є неповними, абітурієнт плутається у визначеннях, втрачає логіку та послідовність розкриття питання, не наводить приклади.	Абітурієнт допускається помилок щодо здійснення цілеутворення, плутається у методах дослідження або їх виборі, не наводить приклади, недостатньо відстежує зв'язки між ефективністю освітнього процесу та сучасними технологіями початкової освіти; припускається помилок у визначенні технологій для формування ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів, визначенні шляхів саморозвитку.
Низький	159 – 145	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання білету, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Він не володіє основним термінологічним апаратом дисципліни, демонструє відсутність умінь міркувати, робити висновки.	Абітурієнт демонструє відсутність вмінь обирати й застосовувати методи дослідження, оцінки освітніх досягнень учнів та низький рівень здійснення цілеутворення й володіння технологіями початкової освіти, їх вибору для формування ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів.
Дуже низький	144 – 100	Абітурієнт допустив грубі помилки, зовсім не розкрив змісту питання, відповідь відсутня.	Абітурієнт демонструє відсутність знань, практичних умінь і навичок.

Тривалість підготовки до екзамену складає 1 год.

Форма випробування – усна.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ТА ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

ДИДАКТИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

1. Дидактика як галузь педагогіки. Дидактика початкової освіти в системі дидактичних наук. Становлення дидактики як науки. Завдання дидактики початкової освіти. Методологічна основа дидактики початкової освіти. Основні проблеми дидактики початкової освіти. Принципи навчання у початковій школі, їх характеристика.

2. Сутність освітнього процесу. Цілі початкової освіти. Структура освітнього процесу. Чинники і умови ефективності освітнього процесу. Правила навчання. Принципи формування змісту початкової освіти. Етапи освітнього процесу.

3. Зміст початкової освіти. Реформування змісту початкової освіти у контексті Державного стандарту початкової освіти. Основні документи, що відображають зміст освіти у початковій школі. Відображення змісту освіти у Типових освітніх програмах для початкової школи. Характеристика навчальних планів і програм для початкової школи. Результати освіти. Ключові компетентності та наскрізні вміння. Формування вміння вчитися як ключової компетентності у початковій школі. Характеристика підручників. Вимоги до підручників початкової школи.

4. Вікова характеристика готовності дітей до шкільного навчання. Вікові особливості учнів молодшого шкільного віку та їх урахування в освітньому процесі у початковій школі. Рушійні сили розвитку дитини. Мотивація учіння.

5. Парадигми початкової освіти. Характеристика основних освітніх парадигм початкової освіти. Особистісно-зорієнтована парадигма початкової освіти.

6. Форми організації навчання у початковій школі. Історія розвитку організаційних форм навчання. Урок як основна форма навчання. Теоретичні основи типології уроку. Методичне забезпечення уроку. Багатоваріативність структури уроків. Дидактичні особливості уроків на адаптаційно-ігровому етапі початкової освіти. Інтегровані уроки. Підготовка до уроку у початковій школі. Екскурсія як форма освітнього процесу.

7. Освітній процес у сільській початковій школі. Особливості освіти в малокомплектній школі. Специфіка проведення уроків. Варіанти структури уроків.

8. Методи навчання як компонент дидактичної структури у початковій школі. Сутність і функції методів навчання. Класифікації методів навчання. Самостійна робота як метод навчання. Особливості вибору методів навчання.

9. Технологізація освітнього процесу як дидактична проблема. Поняття освітньої (педагогічної) технології. Критерії освітньої технології. Інтерактивні технології. Ігрові технології. Технологія проблемного навчання. Проектна технологія. Медіаосвітні технології. Технологія формування критичного мислення. Технологія формування творчої особистості. Здоров'язбережувальні технології.

10. Контроль та оцінювання результатів освіти. Функції контролю. Види контролю. Особливості контролю знань на адаптаційно-ігровому етапі початкової школи. Критерії оцінювання. Вимоги до оцінювання.

11. Актуальні дидактичні проблеми та їх дослідження. Методологія дидактичних досліджень.

12. Початкова освіта в зарубіжних країнах. Актуальні проблеми розвитку початкової освіти в Європейських країнах, США та Канаді. Структура початкової освіти. Особливості змісту, форм, методів освітнього процесу.

13. Інклюзивна освіта у початковій школі. Суть та завдання інклюзивного навчання учнів початкової школи. Особливості змісту, методів і форм інклюзивної освіти. Створення інклюзивного середовища в початковій школі.

ТЕОРІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ

1. Виховання у початковій школі. Основні підходи до виховання у початковій школі. Сучасні концепції виховання. Принципи виховання. Закономірності виховання. Гуманізація освітнього процесу. Сутність та структура виховного процесу. Характеристика процесу виховання. Самовиховання, перевиховання школярів. Цілеутворення у вихованні.

2. Вплив колективу на формування особистості. Сутність, основні ознаки та етапи розвитку дитячого колективу. Структура колективу. Збагачення досвіду моральних відносин в учнівському колективі. Формування гармонійних відносин особистості і колективу. Педагогічне керівництво дитячим колективом.

3. Методи виховання у початковій школі. Метод, прийом, засіб виховання. Класифікація методів виховання. Умови, що визначають вибір методів виховання учнів початкової школи. Характеристика методів виховання у початковій школі. Нетрадиційні методи виховання.

4. Національне виховання як фактор цілісного формування особистості молодшого школяра. Суть, особливості національного виховання. Основні напрями національного виховання у початковій школі, їх характеристика та взаємозв'язок. Основні шляхи реалізації національного виховання у новій українській школі.

5. Педагогіка партнерства у закладах початкової освіти. Просвітництво батьків молодших школярів. Роль сімейного виховання у формуванні особистості учня початкової школи. Форми партнерства вчителя початкової школи й родини. Види і методи роботи з батьками. Методика вивчення сімей класу.

7. Технології виховної роботи. Професіограма та циклограма діяльності вчителя початкової школи. Виховні справи (виховні заходи) як основна форма організації виховної роботи з молодшими школярами. Технологія проведення колективних творчих справ. Методика підготовки та проведення години спілкування. Особливості проведення класних зборів у початковій школі. Система та форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи з учнями. Специфіка позакласної та позашкільної роботи з молодшими школярами. Форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи для учнів початкової школи та особливості педагогічного керівництва.

8. Педагогічний процес як система та його дослідження. Специфіка та взаємозв'язок навчання та виховання як цілісного педагогічного процесу. Види та методи педагогічних досліджень. Класифікація методів. Організація педагогічного дослідження, його етапи і логіка.

Перелік питань

- Дидактика як галузь педагогіки. Дидактика початкової освіти в системі дидактичних наук.
- Методологічна основа дидактики початкової освіти.
- Основні проблеми дидактики початкової освіти.
- Вікові особливості учнів молодшого шкільного віку та їх урахування в освітньому процесі у початковій школі.
- Принципи навчання у початковій школі. Їх характеристика.

- Характеристика змісту початкової освіти.
- Основні документи, що відображають зміст освіти у початковій школі.
- Ключові компетентності учнів у початковій школі.
- Наскрізні вміння учнів молодшого шкільного віку.
- Формування вміння вчитися в початковій школі як ключової компетентності.
- Методи навчання як компонент дидактичної структури у початковій школі.
- Класифікація методів навчання.
- Форми організації навчання у початковій школі. Їх характеристика.
- Організація освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу.
- Теоретичні основи типології уроку. Дидактична характеристика типів уроку в початковій школі.
- Технологізація освітнього процесу як дидактична проблема.
- Технології початкової освіти. Технологія проблемного навчання.
- Технології початкової освіти. Ігрові технології.
- Технології початкової освіти. Проектна технологія.
- Технології початкової освіти. Технологія формування критичного мислення.
- Технології початкової освіти. Технологія формування творчої особистості.
- Здоров'язберезувальні технології у початковій школі.
- Медіаосвітні технології у початковій школі.
- Організація навчання у малокомплектній школі.
- Методи досліджень ефективності освітнього процесу у початковій школі. Їх класифікація.
- Теоретичні й прикладні наукові дослідження проблем початкової освіти.
- Організація педагогічного дослідження, його етапи і логіка.
- Оцінювання учнів у початковій школі.
- Основні підходи до виховання у початковій школі.
- Принципи виховання.
- Класифікація методів виховання.
- Роль дитячого колективу у вихованні учнів молодшого шкільного віку.
- Виховні системи початкової освіти.
- Виховання дітей з особливими освітніми потребами у початковій школі.
- Профілактика девіантної поведінки учнів у початковій школі.

• Партнерство учнів, батьків та вчителів у вирішенні завдань початкової освіти.

4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Дрогобич: Вид-во «Коло», 2006. 604 с

2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>

3. Цьось А. В., Дубогай О. Д. Навчання в русі. Здоров'язбережувальні педагогічні технології для дошкільнят та учнів. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 324 с.

4. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь, 2015. 160 с.

5. Кіт Г. Г., Петрович О. Б., Карук І. В. Дидактика початкової освіти : практикум. Вінниця: ЦОП “Документ Принт”, 2017. 249 с. URL: http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2379/kit_%D0%94%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Коваль Л. В. Актуальні проблеми початкового навчання: дидактико-методичний аспект: навч.-метод. посіб. Бердянськ : Вид-во Ткачук О. В., 2015. 224 с.

7. Кодлюк Я.П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.

8. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2006. 544 с.

9. Матіяш В. В., Богута В. М., Бондаренко В. В. Особливості виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах війни: морально-етичний аспект. Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») № 13(18) 2022. С. 334–343.

10. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голощапова В. В., Дегтярєва Г. А., Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкрєбець О. О., Янкович О. І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018 234 с. URL: http://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf

11. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів закладів загальної середньої освіти. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/60f53889c15b9988843949%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/60f53889c15b9988843949%20(3).pdf)

12. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/Новини202016/12/05/konczepczyia.pdf>

13. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

14. Онишків З. М. Організація навчально-виховного процесу в сільській початковій школі. 2-ге вид. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 224 с.

15. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний порадник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.

16. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с. URL: https://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/2014/konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf

17. Порошенко О. М. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. К.: ТОВ «Агентство Україна», 2019. 300 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/posibniki/inklyuziya_vnz.pdf

18. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1 – 4 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОН № 813 від 13.07. 2021. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/60f53889c15b9988843949.pdf>

19. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу. Лист МОН №1/3725-22 від 29.03.22 року. Міністерство освіти і науки України. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86159

20. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладів середньої загальної освіти». URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/Професійний-стандартВчитель-початкових-класів-закладу-загальної-середньої-освіти.pdf>

21. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1–2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

22. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3–4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

23. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 368 с.

24. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге видання, переробл. К.: Богданова А.М., 2009. 226 с.

25. Сисоева С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник: Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

26. Фроленкова Н. О., Купіна І. О. Адаптація дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до навчання в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 7 (12). С. 471–482.

27. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. К.: Академвидав, 2011. 238 с.

28. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2020. 290 с.

29. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у початкових школах України (1959- 2018): монографія. Тернопіль, 2021. 162 с.

30. Ярова О. Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ — початок ХХІ ст.): монографія. К.: Педагогічна думка, 2018. 410 с. URL: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/902/1/Yarova%20O.%20B.%20Tenden%20tsiyi%20rozvytku%20pochatkovoyi%20osvity%20v%20krayinakh%20Yevropeys%20SA%20B%20koho%20Soyuzu%20%28kinets%20SA%20B%20KHKH%20-%20pochatok%20KHKH%20st.%29.pdf>